

Nr 382

Av herr Lindahl m. fl., *angående kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområden.*

(Lika lydande med motion nr 314 i Första kammaren)

Den fortgående urbaniseringen har medfört, att stockholms-, göteborgs- och malmöregionerna nu har omkring en tredjedel av landets befolkning. Av folkmängdens årliga bruttoökning faller fyra femtedelar på dessa och fem andra områden med minst 100 000 invånare. Dessa åtta områden rymmer nu hälften av Sveriges befolkning. Den kraftigaste folkökningen uppvisar stockholmsregionen, vars andel av landets befolkning i det närmaste fördubblats sedan sekelskiftet. Av den totala folkökningen har under senare år genomsnittligt 40 % fallit på storstockholmsområdet.

Allmänt sett är det önskvärt, att landet utanför de nuvarande storstadsområdena ges möjligheter att utvecklas, vilket bäst torde kunna ske genom att flera slagkraftiga stadsregioner med mångsidig service och stor befolkningsmässig och ekonomisk tyngd skapas. En sådan lokaliseringspolitik i enlighet med de riktlinjer som fastställts av 1964 års riksdag torde emellertid inte på något revolutionerande sätt kunna dämpa takten i de nuvarande tre storstadsregionernas tillväxt. Av allt att döma får dessa områden en stigande attraktionskraft på människor och näringsliv. Det förefaller sålunda som om storstadslivets positiva sidor överallt i västerlandet för allt flera överväger de negativa.

Det kan antas att en befolkningskoncentration av det slag som de tre storstäderna uppvisar näringsmässigt sett är ekonomiskt fördelaktig. Samtidigt ger storstaden sina invånare valfrihet i många avseenden i långt större utsträckning än den mindre tätorten, vilken under senare år befolkningsmässigt visat en vikande tendens. I storstadsområdenas regionplaner söker man nu strukturera områdena så att plats och möjligheter kan beredas för just så stora driftenheter av olika slag som är optimala, som är mest effektiva, vilket ofta också är det människovänligaste.

Ett fortsatt förlopp med en folkström till storstadsregionerna, där folk finner valfrihet i fråga om arbete, utbildning och fritidssysselsättningar, är sålunda att emotse. Stor-Stockholm, som nu har drygt 1,2 miljon invånare eller 17,6 % av landets totala folkmängd mot 9,3 % 1900 och 12,5 % 1930, väntas år 1975 komma att nå 1,4 miljon och år 2000 1,7 miljon invånare. Mycket talar för att folkökningen kommer att bli ännu större. Göteborgs-

och malmö-hälsingborgsregionerna rymmer nu vardera 8,6 % av landets totala folkmängd.

Den stora folkströmmen till storstadsområdena ställer dessa inför en rad svårbemästrade uppgifter, vilka måste klarläggas i en långsiktig såväl fysisk som ekonomisk planering. Instrumenten härför är region- och generalplaneinstitutet och den rullande flerårsplanen för kommunala investeringar.

Vad Stor-Stockholm beträffar, kräver den väntade folkökningen, bostadsbristens avskaffande och en höjd utrymmesstandard en genomsnittlig bostadsproduktion om 22 000 lägenheter per år under perioden 1963—1976. Om produktionen anpassas efter de årliga förändringarna i efterfrågan, måste den successivt ökas till en största årsvolym av 34 000 lägenheter fram till 1970 för att därefter successivt minska till 17 300 lägenheter vid periodens slut. En bostadsproduktion av denna omfattning ställer stora krav på kommunernas fysiska planering liksom på den kommunala igångsättningsberedskapen i övrigt. Ett planerligt bostadsbyggande förutsätter också att dess kreditförsörjning kan tryggas dels genom en andel av statliga låne-medel, som svarar mot det bostadsbyggnadsbehov som inflyttningen av människor från andra delar av landet orsakar, dels genom en jämn tillgång på byggnadskreditiv. Enbart för den planerade igångsättningen av statligt belånade lägenheter i Stor-Stockholm under den närmaste femårsperioden erfordras i dagens kostnadsläge ungefär 1,6 miljard kronor per år. Det måste ankomma på statsmakterna att skapa garantier för en sådan kreditförsörjning att kommunerna kan fullfölja sitt programerliga bostadsbyggande.

Många kommuner inom storstadsregionerna, vilka sett som sin plikt att påta sig ett ansvar för bostadsförsörjningen inom respektive region, har under kort tid mångdubblat sin folkmängd. Så till exempel har Järfälla kommun inom storstockholmsregionen ökat från 6 800 invånare 1950 till 38 300 1965. De stora initialkostnaderna för bostadsbyggandet som under kort tid kommit att vila på de mycket hastigt expanderande kommunerna i förening med de svårigheter som under långa tider rått i fråga om möjligheterna att erhålla krediter till de investeringar, som är en direkt följd av bostadsbyggandet, har försvårat kommunernas utbyggnad till väl fungerande enheter. För att kollektiva anordningar, sådana som skolor, fritidsanläggningar, lek-skolor och daghem, ändå skall stå i någorlunda rimlig proportion till invånarantalet, har många kommuner i storstadsregionerna nödgats skattefinansiera investeringarna i en sådan utsträckning, att utdebiteringarna kommit att ligga i nivå med de högsta förekommande i riket. Den genomsnittliga kommunala utdebiteringen i Stockholms län överstiger sålunda väsentligt riksgenomsnittet.

För att belysa investeringsbehovet enbart inom skolsektorn i en hastigt växande kommun kan som exempel nämnas, att i ett nyexploateringsområde inom Huddinge kommun med 10 300 invånare drygt 22 % av dessa ut-

göres av barn i förskoleåldern. Av rikets totala folkmängd är omkring 10 % i förskoleåldern. Över huvud taget är kommunernas befolkningsfördelning sådan, att kraven på skolväsendet är exceptionellt stora. Investeringsramen för skollokaler inom det obligatoriska skolväsendet står t. ex. i Stor-Stockholm inte i relation till behovet. Vad skolformerna över grundskolan beträffar har dessa i regionen nått en högre utbyggnad än genomsnittligt i det övriga landet. En något lugnare utbyggnadstakt av gymnasier och fackskolor har därför befunnits motiverad. Därmed kan skolstandarderna på dessa områden omkring 1975 väntas sammanfalla med det övriga landets. Trots en lugnare utbyggnadstakt än behovet i och för sig motiveras beräknas bruttokostnaderna för anläggningar och inventarier uppgå till 110 å 116 miljoner kronor för perioden 1966—1970 och till 119 å 123 miljoner kronor för perioden 1971—1975.

Det kommunala bruttoinvesteringsbehovet i Stor-Stockholm för tiden 1966—1969 beräknas uppgå till omkring 6 miljarder kronor, trafikinvesteringarna oräknade. I beloppet ingår landstingets investeringar. Om medborgarnas berättigade krav på en kommunal standard, som är jämförlig med den som flertalet större tätorter i det övriga landet kan erbjuda, skall kunna tillgodoses, är det nödvändigt, att den del av investeringsbehovet får upplånas, som inte kan täckas genom skattefinansiering, statsbidrag och kapitalinkomster av skilda slag. En styrning av kreditgivningen till expansionskommunerna i storstadsområdena synes vara befogad, så att en i förhållande till utvecklingen rimlig andel av det totala investeringsutrymmet kommer på dessa kommuner.

Det hårda ekonomiska tryck, som vilar på de hastigt växande kommunerna, synes även motivera, att möjligheterna att införa särskilda expansionslån under utbyggnadstiderna snarast överväges, liksom möjligheterna till ett annat skatteavräkningsförfarande med staten, så att den tidsmässiga eftersläpningen av kommunernas skatteintäkter från de nyinflyttade kan nedbringas.

En viktig förutsättning för en ekonomisk och planmässig utbyggnad av storstadsområdena är också att kommunerna ges möjligheter att föra en i egentlig mening aktiv markpolitik. Det är angeläget, att de av riksdagen beslutade s. k. tomträttslånen snarast kompletteras med de markförvärvslån, varom förslag framförts av markpolitiska kommittén.

Genom beslut av 1964 års riksdag utgår på försök under en femårsperiod från och med innevarande budgetår statligt ekonomiskt stöd till näringslivet i de orter, där det är önskvärt att påverka omvandlingstakten. Som inledningsvis antytts kan storstadsområdet antas vara ekonomiskt effektivt ur företagssynpunkt. Konkurrensen om den välbelägna industritomtmarken i storstadsregionerna är också mycket stor. Att det finns ett direkt samband mellan den industriella utvecklingen i en kommun och den kommunala ekonomien är uppenbart. Under åtminstone en övergångstid kan den

industriella nyetableringen och den till följd därav ökade folkmängden medföra en betydande belastning på de kommunala resurserna i olika avseenden och därmed kostnader, som inte täckes av tomt- och andra avgifter. För att minska pendlingen krävs sålunda kommunala investeringar för bostadsbyggandet liksom följdinvesteringar i skolor, sociala anläggningar etc. Det synes inte vara orimligt att kräva en särskild kommunal investeringsavgift av de företag som får förmånen att etablera sig i storstadsområdena.

De frågor som sammanhänger med storstadsområdenas tillväxt har berörts i flera sammanhang, senast i den nyligen avgivna långtidsutredningen. Det kan fastslås, att storstadsregionernas tillväxt inte på något avgörande sätt kommer att kunna begränsas. De fördelar dessa områden i olika avseenden kan erbjuda synes av utvecklingen i Sverige och andra västerländska industrinationer att döma vara så starka, att de uppväger de nackdelar, som bristen på bostäder och — särskilt under en utbyggnadsperiod — vissa kollektiva anordningar innebär. För att närmare utröna de problem, som i stort sammanhänger med tillväxten av storstadsområdena, har, i enlighet med vad som framfördes i Kungl. Maj:ts proposition till 1964 års riksdag med förslag till riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik, en särskild lokaliseringsberedning tillsatts inom inrikesdepartementet. Utredningar inom denna beredning pågår.

Det synes angeläget att sådana utredningar kommer till stånd att en samlad bild kan vinnas av hela den problematik som storstadstillväxten rymmer. En näraliggande fråga som träder i förgrunden är därvid de utomordentliga svårigheter av ekonomisk art, som kommunerna inom storstadsregionerna har att brottas med, för att samhällena skall kunna utbyggas till väl fungerande enheter. Frågan hur de expanderande kommunerna i storstadsområdena skall kunna garanteras den del av det totala investeringsutrymmet för bostadsbyggande och kommunala investeringar, som den stora inflyttningen motiverar och som kommunerna inte i någon avgörande utsträckning kan påverka, bör därför utredas med förtur inom den förebådade lokaliseringsberedningen eller på annat lämpligt sätt.

Med hänvisning till vad som anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av de frågor, som sammanhänger med kreditförsörjningen till de hastigt växande kommunerna inom storstadsområdena.

Stockholm den 25 januari 1966

<i>Eskil Lindahl</i>	<i>Anna-Lisa Lewén-Eliasson</i>	<i>Per Bergman</i>
<i>Anna-Greta Skantz</i>	<i>Carl-Erik Johansson</i> i Södertälje	<i>Eric Svenning</i>
<i>Bror E. Nyström</i>	<i>Erik Adamsson</i>	<i>Erland Carbell</i>